

HERMANN RÓBERT

Jászkun alakulatok a magyar szabadságharcban

A jász és kun kerületek mindig is Magyarország hagyományos katonaállító törvényhatóságai közé tartoztak. Miután a Jászkun Hármas Kerület lakossága testületi nemesi jogokkal rendelkezett, kötelessége volt részt venni a nemesi felkelésben is.

Az 1848. évi változásokat követően a kerületek lakossága a honvédelem ügyének is komoly szolgálatokat tett, s a területről kiállított 12. huszárezred a hazaszeretet ritka példáit mutatta.

A csornai ütközet 1849. június 13-án, ahol a Nádor-huszárok komolyan megleckéztették a cs. kir. dzsidásokat.

A 32. SORGYALOGEZRED

1848-ban a Habsburg Birodalom hadseregének gyalogságát a sorgyalogezredek, a határőr gyalogezredek és a vadászászlóaljok alkották. Az 58 sorgyalogezredből 15-öt toboroztak és újoncoztak Magyarország és Erdély területéről. Közülük a 32. (Ferdinand d'Este) gyalogezred kiállítási körzetét – Pest, Pilis és Solt vármegye mellett – a jász és kun kerületek adták, ezért legénysége nagyjából magyarokból állott.

1848 elején az ezred három zászlóaljából az 1. és a 2. Észak-Itáliában állomásozott, a 3. (tartalék) zászlóalj itt-hon, Komáromban látott el helyőrségi szolgálatot. Az 1. és a 2. zászlóalj részt vett az olasz felkelők és a piemontiszárd hadsereg elleni harcokban. A 3. zászlóaljat 1848 nyarán a Délvidékre irányították, ahol eleinte Futakon szolgált, majd szeptember folyamán bevonultatták „a Duna Gibraltárjának” nevezett péterváradra.

1849 januárjától a cs. kir. csapatok elvették az erődöt a külvilágtól, s két hónapon át a várórség magára volt utalva. Március végén Perczel tábornok feltörte az ostromzárát, bár teljesen felszámolnia nem sikerült. A zászlóalj június 10-én visszaverte a Jellačić csapatai által Újvidék elfoglalására indított támadást, július 22–23-án pedig Kmety György hadtestével együtt részt vett a Kamenic és Karlóca közötti ellenséges vonal elleni demonstrációban, majd szeptember elején a várórség soraiban kapitulált. Az alakulatot a cs. kir. hatóságok nem oszlatták fel, hanem újra felekkézték s Észak-Itáliába irányították.

A 12. (NÁDOR) HUSZÁREZRED

Az ezred 1800-ban alakult meg a Jászkun Hármaskör kerület és a Hajdú kerület által kiállított önkéntesekből mint inszurgens huszárezred. Ekkor még hat századból, azaz három osztályból állott; az ezredesi és őrnagyi osztályt a jászkun kerületek, az alezredesi osztályt a Hajdú kerület önkéntesei alkották. Az ezred teljes állománya 1233 főből állt, alakítója és parancsnoka a francia háborúk egyik legvittezebb katonája, Hertelendy Gábor ezredes volt.

A kerületek még abban az évben felajánlották I. Ferenc királynak, hogy az alakulatot örök időkre fenntartják – azaz a háborús veszély elmúltával nem oszlatták fel úgy, mint a nemesi felkelés többi csapatát –, amit az uralkodó örömmel fogadott, s az ezred tulajdonosi jogát testvérének, József főhercegnek, Magyarország nádorának adta, egyben elrendelte, hogy az ezred a továbbiakban a Nádor-huszárezred nevet viselje. Ez volt tehát a cs. kir. hadsereg legfiatalabb huszáralakulata. 1801. április 21-én a birodalom hadügyeit irányító Udvari Haditanács elrendelte, hogy az ezrednél – hasonlóan a többi

huszárezredhez – alakítsák meg a negyedik (második) őrnagyi osztályt is. Az ezred 1802-ben a 12. számot kapta s a továbbiakban ezt viselte.

1829–1843 között az alakulat Bécsben, majd Felső-Ausztriában állomásozott. Tisztikara – ellentétben a többi huszárezredével – szinte 100 százalékban magyar honosokból állott. 1843. április végén az ezredet a csehországi Klattaubába vezényelték át, az ezt követő években pedig az egyes századok folyamatosan változtatták állomáshelyüket. 1845-ben Prágában munkásmegmozdulásra került sor, s ennek elfojtására a Nádor-huszárokat is bevetették.

A HAZA HÍVÓ SZAVA

A Nádor-huszárezred hazaengedését már 1848 májusában elrendelte a cs. kir. hadügyminisztérium, de Alfred zu Windisch-Grätz altábornagy, csehországi főhadparancsnok visszatartotta azt. Az alakulatot júniusban előbb a textilmunkások megmozdulásának elfojtásában, majd a prágai forradalom leverésében használta fel. Szeptember végén magyar ügynökök érkeztek az ezredhez, akik megpróbálták rábeszélni a magyar tiszteket a legénység hazavezetésére. Október 4-én a csehországi Schlan városából Sréter Lajos százados és Dessewffy Dénes hadnagy vezetésével 58 huszár szökött meg, s 11-én Hohenaunál érték el a magyar határt. A szökés miatt október 8-án az ezrednél statáriumot hirdettek.

1848. október 11-én az ezred 2. őrnagyi osztályának kb. másfél százada Virágh Gedeon főhadnagy és Hollán Hugó hadnagy vezetésével hazaindult a csehországi Luckából. 24-én Kole-

A 12. (Nádor) huszárezred 1816 mintájú zászlaja. A cs. kir. hadseregben a gyalog- és lovasezredek törzs-, illetve ezredzászlói fehér selyemből készültek. A zászlólap egyik oldalán a császári közép- vagy kiscímer, a másik oldalon a Szeplőtelen Madonna szerepelt. Az ábrákat 1766-tól kezdve festették, akárcsak a piros-fehér, illetve fekete-sárga lángnyelveket. A kétfejű sas fejein az osztrák császári korona, a címerpajzs alsó mezéjében a birodalmi rendjelek láthatók. A zászlókon a Magyar Királyság jelképei nem jelentek meg.

Az 1. honvédzászlóalj zászlaja és zászlószalagja 1848-ból. Az alakulatot 1848 május-júniusában állították fel Pest, Pilis és Solt, Nógrád, Heves, Külső-Szolnok megyei és Jászkun kerületi önkéntesekből. Az alakulat zászlószalagját gróf Batthyány Lajos miniszterelnök felesége, Zichy Antónia grófnő adományozta. Maga a zászló szabályos 1848-as honvédzászló, egyik oldalán Magyarország koronás kiscímerével, a másik oldalon a kisedet tartó Madonnával, Magyarország védőasszonyával. Ehhez hasonló lehetett a két másik, jászkunokból is alakított, 24. és 65. honvédzászlóalj zászlaja is.

netznél cs. kir. csapatok támadták meg őket. Az éjszakai harcban három huszár elesett. A csapat 29-én érkezett meg a Trencsén megyei Szakolcára.

Október 28-án az ezred alezredesi osztályának 128 huszárja Szetsey István és Mohácsi Valentin őrmesterek vezetésével a csehországi Saazból Poroszország felé indult, ám 31-én a porosz hatóságok Friedlandban őrizetbe vették őket. December 2-án Szetsey István és csapata megszökött Friedlandból, és Morvaországon át Magyarországra indult, azonban rövidesen a cs. kir. csapatok fogságába került. Szetseyt és Mohácsit sáncmunkával súlyosbított fogságra ítélték.

Az utolsó szökésekre ennél az ezrednél 1849 május-júniusában került sor. Május első napjaiban kilenc huszár szökött meg Prága környékéről, s Szászországba mentek, ahol részt vettek a drezdai forradalmi eseményekben, egyikük május 9-én elesett a porosz csapatokkal vívott harcban. A többiek egymástól elválva indultak útnak, s közülük ketten érkeztek meg nagy nehézségek árán Komáromba 1849. július 30-án.

Miután az alakulat megmaradt századait Csehországból Ausztrián át Észak-Itáliába indították, az 1. őrnagy osztály egyik százada Udvardy Ferenc őrmester vezetésével a Linz környéki Losensteinleiten faluból június 4-én megszökött, s június 8-án Pinkafőnél átlépte a magyar határt. Június 13-án sok viszontagság után érkeztek meg Pápára.

1849. június 10-én az ezredesi osztály 108 huszára fényes nappal indult haza Trieben városából Gyökeres András és Kőműves János tizedesek vezetésével. Még ezen a napon Leoben kö-

zelében cs. kir. gyalogságba ütköztek, s a harcban 6 halottat és 4 sebesültet vesztettek. Az osztag kettészakadt, egy 25 főnyi csapat St. Michaelnél megadta magát, a többiek folytatták útjukat. Az est folyamán áttörtek Bruck an der Muron, de végül Kapfenbergnél kénytelenek voltak megadni magukat. Június 12-én a karintiai Althofenből az alezredesi osztály 1. százada Szokolay János őrmester vezetésével szökött meg. A mintegy 60 főnyi osztag másnap, 13-án Gamsnál egy szorosban túlerőben lévő cs. kir. gyalogságba ütközött és elkeseredett küzdelem után fogságba esett. Az elfogottakat megtizedelésre ítélték: június 23-án Bruck an der Murban hat, július 6-án Marburgban hét huszárt végeztek ki.

A NÁDOR-HUSZÁROK HŐSTETTEI

Sréter és Virágh hazatérő századai részt vettek az október 30-i schwechat-i csatában, majd Görgei Artúr, a feldunai hadsereg fővezére Sopronba irányította őket. A Sréter által vezetett különítmény december 16-án Vulkapordánynál ütközött meg Petrichovich-Horváth János ezredes csapataival, ezt követően a Hanságon át Győr

felé vonult vissza. Görgei téli hadjárataiban 1849. január 11-én Ipolyságnál Desseffy Dénes, a 12. (Nádor) huszárezred másodkapitánya 12 huszárral megtámadott egy 30-40 főből álló ellenséges csapatot, közülük 8 főt levágtak, 14 főt megsebesítettek, 4 lovat zsákmányoltak. A bátor kis csapat csak akkor hátrált, amikor az ellenséges lovasság már minden oldalról közeledett felé.

Január 21-én a Selmecebánya előtt vívott szélaknai ütközetben négy helyen sebesült meg a Nádor-huszároktól Görbe József őrmester, aki csak akkor hagyta el a reá bízott löveget, amikor az ellenséges vadászok annak valamennyi tüzerét ledöfték. Ugyan ebben az összecsapásban Sréter a kitüntetés előterjesztés szerint „megtámadott seregünket feltartóztatta, s egyenkint elszéledtetek lóháton elérvén, visszakergette, s midőn a rendezés körül fáradozott, s a sereget táma-

A 65. honvédszászlóalj tűzkeresztsége a szolnoki ütközetben, 1849. március 5.

dásra vezetve, egy ellenséges vadászgolyó által jobb válla keresztülfúratott.” Sebe olyan súlyosnak bizonyult, hogy a jobb karját amputálni kellett.

Február 2-ről 3-ra virradó éjjel az Iglón beszállásolt Guyon-hadosztályt a lőcsei cs. kir. helyőrség maroknyi különítménye támadta meg, mely rajtaütött a békésen alvó – s az elővigyázatlanság szabályait be nem tartó – csapatokon. A zűrzavar irtózatos volt, de a 33. honvédszászlóalj végül kiűzte a városból a császáriakat, s a Nádor-huszárok Dessewffy Dénes vezette százada a városon kívül elfoglalta két röppentyűjüket és három ütegekocsijukat.

A 12. (Nádor) huszárezred katonái ott voltak február 5-én Branyiszko bevételénél is. Dessewffy Dénes százados *„a gyalogságot lelkesíté, néhány legényével a csatárokat vezeté”,* s ez alkalommal könnyebb sebet kapott. Moháry Gyula főhadnagy *„lélekjelenléte s bátorsággal követvén s buzdítván a röppentyűk személyzetét, a csatára nézve hasznos szolgálatoakat tón”.*

A két század legközelebb a tavaszi hadjáratban, a Pest alatt vívott harcokban került tűzbe, majd Buda visszavételét követően az önállósuló Kmety-hadosztály soraiban a Rába mentére irányították őket. Itt részt vettek a június 13-i csornai ütközetben, ahol az 1. (Civalart) dzsidaézredet szabdalták meg. Június 27-én a Pápától északra vívott iházi ütközetben a magyar jobbszárnyon rohamoztak, különösebb eredmény nélkül. Ezt követően a hadosztály soraiban a Délvidékre irányították őket. Itt még részt vettek a Jellačić elleni harcokban. Július 30-án Titelnél vertek vissza egy támadást, majd az augusztus 9-i temesvári csatában hajtottak végre néhány lovasrohamot. A temesvári vereséget követően a két század Vécsey Károly hadoszlopához csatlakozott, és augusztus 20-án Borosjenőnél tette le a fegyvert.

Az ezred hiányzó hat századát a kormány újoncokból töltötte fel. Ezek közül egy századot 1849 áprilisában a felső-magyarországi IX. hadtesthez, majd onnan júniusban Kazinczy Lajos ezredes önálló hadosztályához irányították. Július közepén ide került még egy század, mely nem jutott tűzvo-

nalba. Júniusban egy újabb század érkezett a IX. hadtesthez; ez harcolt július 20-án a turai ütközetben és augusztus 9-én a temesvári csatában. Július elején Nagykárolyból Farkas Károly ezredes két felszerelt és egy tartalék századdal Szegedre indult, s július közepén Baján megpróbálta átvenni a Kmety-hadosztálynál lévő századokat is, de nem járt sikerrel.

A két század Baján maradt, ahol Zámბelly Lajos ezredes önálló különítményébe került. Július végén Alessandro Monti ezredes hadosztályához Szegedre vonultak, majd azzal együtt a Guyon Richárd vezérőrnagy parancsnoksága alatti IV. hadtesthez osztották be őket. Ennek soraiban vettek részt a déli hadsereg Temesvárig történt visszavonulásában s az augusztus 9-i temesvári csatában. Ezt követően, augusztus 17-én Kossova és Kurtya környékén 218 fő adta meg magát közülük a cs. kir. csapatoknak.

A tartalék század közben Földeákon maradt, s ide vonult be két újabb századnak megfelelő legénység is, egy gyenge századnak elegendő lóval július végén. A tartalék század parancsnokát a hadügyminisztérium utasította egy újabb század kiállítására.

Ebből végül is két század lett, amelyek 1849. augusztusában az Aradon lévő tartalék hadosztályhoz kerültek, s Görgei főserégével együtt 1849. augusztus 13-án Szőlősnél kapituláltak. Maga a tartalék egészen Déváig jutott, ahol augusztus 18-án az oroszok előtt tette le a fegyvert.

JÁSZKUNSAGI HONVÉDZÁSZLÓALJAK

A magyar kormány 1848. augusztus 13-án, majd 27-én intézkedett arról, hogy a tábori szolgálatra mozgósított nemzetőr-alakulatok helyett a törvényhatóságok önkéntesekből álló mozgó nemzetőrséget hozzanak létre. Ezzel megválthatták a rendes nemzetőrség további tábori szolgálatával kapcsolatos kötelezettségüket, s az is várható volt, hogy az önkéntesek sokkal lelkesebben teljesítik kötelezettségüket. Az önkéntes mozgó nemzetőrséget négy kerületi táborba akarták összehívni; a jászkunok a tiszáninneni kerület Görgei Artúr őrnagy vezette szolnoki táborába kerültek.

A jászkun kerületek augusztus 21-én – tehát Batthyány első felhívása után – határoztak 500 önkéntes kiállításáról, valamint arról, hogy az önkénteseket szeptember 12-ig Jászbe-

rénybe kell szállítani. Szeptember 14-én Görgei megkapta Szentkirályi Móric jászkun főkapitány előző napi értesítését arról, hogy a jászkun önkéntesek 500 főnyi csapata 17-én indul el Szolnokra.

Szeptember 17-én 195 jászkun önkéntes érkezett Kökényessi Szaniszló őrnagy vezetésével, 18-án pedig a Hidas Elek vezette nagykun önkéntesek vonultak be. Görgei szeptember 21-én mind a jászkun kerületet, mind Balajthy Vendel kiskun kerületi kapitányt kérte, hogy a kiskun önkénteseket mielőbb indítsa útnak. Szeptember 25-re ezek is megérkeztek. Szeptember 23-án megalakította az 1. „szegedi-jászkun” zászlóalj. A másnap megérkező indulási parancs miatt ez a csekély erő indult Pestre.

Az alakulat részt vett az 1848. októberi, Roth cs. kir. vezérőrnagy 9000 főnyi hadoszlopa elleni hadműveletben, s így komoly szerepet játszott az október 7-i ozorai diadal kivívásában. A szegedi-jászkun zászlóaljat az ozorai diadal után a bácskai hadtesthez vezényelték. A zászlóalj itt szolgált és január közepéig nagyobb részét Óbecsén állomásozott, majd a bácskai hadtesttel együtt vonult vissza január második felében Szegedre.

Kökényessi még december végén kezdeményezte a hadügyminisztérium-

nál, hogy a zászlóaljat alakítsák át szabályos honvédzászlóaljjá. A minisztérium december 26-án meg is adta az engedélyt, s a zászlóaljat a 65-ös sorszámmal látta el. Kökényessi alighanem túlbecsülte a legénység lelkesedését, mert január 30-án már azt jelentette a kerületek bizottmányának, hogy Vécsey Károly vezérőrnagy, a hadtest parancsnoka hazabocsátotta az alakulatot, mivel a zászlóaljból csak „néhány egyén” vállalta a további szolgálatot.

Az önkéntesekből gyakorlatilag csak egy század maradt. 1849 februárjában ebből a századból és a Szegeden hozzájuk adott újoncokból alakult meg a 65. honvédzászlóalj. Az alakulat felfegyverzése lassan haladt, egy része még a március 5-i szolnoki ütközetben is kiegyenesített kaszákkal harcolt. Ezt követően a szabadságharc végéig a Vécsey- és Damjanich-hadosztályokból alakult III. hadtestben szolgált: ott volt a tavaszi hadjárat valamennyi jelentős összecsapásában, Buda bevételénél, a június 21-i peredi csatában, a július 2-i és 11-i komáromi, a július 15–17-i váci csatában, valamint Görgei nyári felvi-

A kompolti ütközet 1849. február 18-án.
A sikeres rajtaütésben a Lehel-huszárok is kitüntették magukat.

déki visszavonulásában. Szőlősnél tette le a fegyvert 1849. augusztus 13-án.

Csak félig tekinthető jászkun alakulatnak az 1848 október–novemberében eredetileg Budapest és Jászberény központtal alakult 24. honvédszászlóalj, amelyhez a Jászkun kerület 700, Buda és Pest szintén 700 újoncot adott. Az alakulatot 1848. november közepén a bánági mozgó hadtest nagybecskereki táborába rendelték. (Soraiban szolgált egy ideig Vajda János költő is.) December 5-én részt vett a Tomasoóc elleni sikertelen támadásban, 1849. január 1-jén az újfalusi győztes, 2-án a pancsovai vesztes ütközetben.

A Délvidék kiürítése után Damjanich János vezérőrnagy 1849. január 30-án Arad alól Hrabovszky György hadosztályának részeként Bem segítségére küldte. A hadosztály éppen időben érkezett ahhoz, hogy részt vehessen a február 9-i piski győzelemben. Ezt követően harcolt a március 2–3-i

medgyesi vesztes ütközetben, március 11-én pedig ott volt Nagyszében bevételénél. Erdély felszabadítása után, 1849 áprilisában Bem magával vitte a Bánágba az alakulatot, amely a hadjárat során különösen a Vaskapu-szoros bevételénél tüntette ki magát. Másban Bem a 4. század kivételével – amely Ruszkabányán maradt – visszavezényelte Erdélybe, a dévai hadosztályhoz. 1849 júniusában a zászlóalj is részt vett a román felkelés felszámolására indított havasi hadjáratban, majd visszatért Déva környékére. Augusztus 1-jén súlyos veszteségeket szenvedett a szászsebesi ütközetben, majd Váralján táborozott. Augusztus 18-án Dévánál tette le a fegyvert.

A LEHEL-HUSZÁROK

A Jászkun kerület mindig büszke volt lovas hagyományaira – nem csoda, hogy 1848-ban saját reguláris lovas alakulatot is kiállított.

A magyar országgyűlés 1848. augusztus végén fogadta el az újoncállítási törvényt, ezt azonban V. Ferdinánd király nem szentesítette. A haza veszélyeztetett állapotára tekintettel

az országgyűlés szeptember 12-én parlamenti határozattal léptette életbe a törvényt, s elrendelte, hogy minden törvényhatóság 127 lakosonként 2 újoncot állítson ki. A Jászkun kerület bizottmánya a Batthyány Lajos miniszterelnök által kiadott rendeletre válaszolva kérte, hogy a kiállítandó 2958 újoncból „Lehel-lovasok” néven önálló lovass csapatot szervezhessen. A kormányzat szeptember 27-én örömmel elfogadta az ajánlatot, s intézkedett a megfelelő felszerelési cikkek szállításáról. A kerületek települései is kitétek magukért: Kiskunfélegyháza város 500 lovat biztosított az alakulat számára, ami csakhamar lehetővé tette egy teljes lovasezred kiállítását.

Október 2-án a hadügyminisztérium 2. számmal besorolta az alakulatot a honvéd huszárezredek közé, majd december 3-án, a honvédsereg hadrendi egységesítése alkalmával az ezred a 14. sorszámot kapta.

Az ezred egyes részei november végére kerültek bevethető állapotba. November végén két századukat az Arad várát körülvevő magyar sereghez irányították, de ütköztben Orosházán megállították, hogy a Békés megyei földfoglaló mozgalmak letörése érdekében

—
A piski ütközet 1849. február 9-én.
A küzdelem eldöntésében a 24. honvédszászlóalj fontos szerepet játszott.
—

karhatalomként vessék be őket. December első napjaiban érkeztek meg az aradi táborba. Rövidesen egy harmadik század is követte őket. Itt igen csak szükség volt rájuk, hiszen az aradi ostromseregnek alig volt lovassága. Komolyabb összecsapásba azonban egészen 1849 áprilisáig nem kerültek. Ekkor a Temesvár előterében vívott harcokban tüntették ki magukat.

Januárban az ezred székhelyét a Jászkunságból a Tiszántúlra, Szatmár megyébe tették át, itt szervezték meg a 7–8. századot, melyeket márciusban Debrecenbe irányítottak. Ez a két század május első felében csatlakozott az Aradon lévő 1–3. századhoz, az öt század parancsnokságát Rákóczy-Parchetich Zsigmond alezredes látta el. A temesvári vereséget követően az alakulat Vécsey Károly tábornok hadoszlopához csatlakozott, majd a századok többsége a hadsereg felbomlását követően az orosz és osztrák csapatokat kikerülve hazatért szülőföldjére – a többiek Borosjenőnél kapituláltak. Az ezred tartalék százada áprilisban Hajdúhadházra, július közepén a Csongrád megyei Sajténba, onnan pedig Szegedre vonult.

A 4–5. századot 1848. december közepén a felső-magyarországi hadtest miskolci táborába indították. Első fellépésük a december 28-i szikszói és a január 4-i kassai ütközetben elég szerencsétlenül sikerült – nem csoda, az emberek és lovak még nem szoktak össze. Január 22-én Tarcalnál és 23-án Bodrogresztúrnál viszont már megállták a helyüket, s aztán lassan felnőttek a „régii” huszárokhoz: kitűnően harcoltak február 18-án Kompoltnál, majd február 27-én Verpelétnél. Ott voltak a tavaszi hadjárat fontosabb összecsapásaiban is.

A 6. századot december végén a fővárosba irányították, de annak kiürítése miatt végül Perczel Mór Középponti Mozgó Seregéhez került, s az ebből alakuló II. hadtest soraiban harcolta végig a téli hadjáratot; kitűntette magát a január 22-i szolnoki ütközetben, illetve a március 1-jei egerfarmosi utóvédharcban. A tavaszi hadjáratban Isaszegnél, illetve a Pest előtti harcokban vett részt.

Buda bevételét követően, június elején a 4–6. századot beosztották a komáromi helyőrséget képező VIII. hadtesthez. Június 16–21. között a csalóközi harcokban, majd a július 2-i és 11-i komáromi harcokban vettek részt. Görgei feldunai hadseregének elvonulását követően is Komáromban marad-

Szentkirályi Móric, aki az 1848–49-es forradalom és szabadságharc alatt jászkun főkapitány volt.

tak. Augusztus 3-án részt vettek Klapka nagyszabású győztes kitérésében, majd az erőd újabb ostromzára során is rendszeresen össze-összecsaptak a Komáromot körülvevő cs. kir. és orosz lovasalakulatokkal. Október 2–4. között a komáromi hadsereg többi alakulatával együtt büntetlenség fejében kapituláltak.

A kerület önkéntesei és újoncai emellett még tucatnyi más alakulatban is szolgáltak. Így bizonyos, hogy az 1848 májusában kiállított 1. és 2. honvédszászlóaljban is voltak jászkun önkéntesek, s a töredékes adatok szerint az 5., 6., 7. 8. és 10. huszárezredekben is több százan harcolhattak. Emellett nem feledkezhetünk meg a jászkunsági nemzetőrség 1848. nyári és téli délvidéki szolgálatáról, a nagy- és kiskunok által kiállított önkéntes lovascsapatról vagy az 1849 nyarán meghirdetett népfelkelésben részt vevő több száz főről.

Összességében a kerületek legalább 6–7000 önkéntest és újoncot állítottak ki a haza védelmére, s nagyjából hasonló számú nemzetőrt és népfelkelőt mozgósítottak hosszabb-rövidebb szolgálatra. Márpedig hasonló nagyságrendű számokat kevés törvényhatóság produkált 1848–1849-ben, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a kerületek három hónapon keresztül ellenséges megszállás alatt voltak. ♦

A szerző a Hadtörténelmi Inézet és Múzeum parancsnokának tudományos helyettese, a Magyar Történelmi Társulat elnöke (DSc)